

kış 2003

DAHABİR

Okul - Önlük - Forma - Giysi

Prof. Dr. Aytaç AÇIKALIN

Türkiye Eğitim sisteminde son yıllarda gündeme sık getirilen konuların hemen ilk sıralarında “okul ortamında öğrenci kıyafeti” olmuştur. Gerçekte Ülkemiz “kıyafet” düzenlemeleri açısından zengin bir kaynaktır. Memurlar, güvenlik güçleri başta olmak üzere hemen her meslek grubunun ve hatta öğrencilerin de yazılı yönetsel metin niteliğinde özel “kıyafet yönetmelik” düzenlemeleri vardır. Ne var ki öğrenci kıyafet yönetmeliklerinin uygulanmasına ilişkin ilginin kaynağı öğretim düzeylerine göre farklılaşmaktadır. Örneğin ilköğretimdeki forma uygulamasının gerekçesi daha çocuk psikolojisi kapsamında yorumlanmakta ve tekstil sektörünün çıkar ilgisi alanında yaşamaktadır.

Ancak, Türkçe olmayan “kıyafet” sözcüğü salt giysiyi değil, bireyin genel görünümünü de kapsayan bir içeriğe sahiptir. Giysi, kültürel bir öge, insan tarafından doğaya eklenmiş bir uygulamadır. Biyolojik gereksinim olma özelliği, insan doğallığını yitirdikten sonra zorunlu olarak algılanmaya başlanmıştır. Fakat sosyalleşme süreci sonunda giderek biyolojik ihtiyaç olmaktan çok, toplumsal-kurumsal özelliği birinci plana geçmiş gibi görülmektedir.

Giysi biyolojik ihtiyacı karşılarken öncelikle, bireyin sosyal sınıfını, mesleğini, doğal çevresini, mevsimleri, yaşadığı önemi, duygularını, düşüncelerini de açıklar. Kuşkusuz giysiler yapılan işe, bulunulan konuma ve mekana uygun olmakla fiziksel, toplumsal kolaylıklar sağlar, duygusal algılamayı kolaylaştırır. Şıklık, yaşamsal olmaktan çok sosyal bir kabul alanıdır.

Çocukların giyim amaç ve biçimleri yukarıdaki açıklamaların dışında değildir. Çocuk okula başladığı zaman yetişkinler tarafından belirlenmiş bir kıyafeti kabullenmek durumundadır. Bu kabul alanı salt giysi ile sınırlı değildir, saç kesim biçimi, aksesuarlar, bir kısım araç gereç ve kokular da öğrenci olmanın gereği olarak sunulur. Bir tür seremonidir bu süreç: Özel giysiler alınır o ilk gün giydirilir, uğurlanır, okula kadar ulaştırılır ve artık

aytaç açıkalın

ocuk, formal bir kimliğe bürünmüş öğrenci olmuştur. “Yakasız”, “kurdelasız”, “kravatsız” öğrenci olur mu hiç ! Bir süre tuvalet biçimlemesinin farklılığı yaşanır bir tür rahatsızlık ya da gurur içinde. Daha sonra çocuğun okulun dayatmalar biçimindeki yaşantısı ile oluşan anlaşmazlıklar, öncelikle okul giysileri üzerinde birikir. Bir dönem sonra çocuklar öz benliklerini algılamakta kendilerine yakışan biçimler ve renkler üzerinde seçici olmaya başlarlar. Sonuçta bir çizgide öğrenciler ocuk olduklarını, genç olduklarını öğrenciliğe sonradan ve zorunlu olarak girdiklerini düşünmeye ve formaların tekdüzeliğinden, zorunluluğundan yakınmaya başlarlar. Yetişkinler bile kaç gün giyebiliriz aynı renk, aynı biçim bir elbiseyi.

Giysi biçimlerinde birlik, statü sembolü olarak algılanmış ve geçmişte hemen her dönemde belirli kesimler için geçerli olmuştur. Osmanlı döneminde “mektep” ve “medreselerde” yönetsel ve toplumsal içerikli kıyafet zorunluluğu vardır. Günümüzde toplumsal, ekonomik ve politik çıkar çevreleri eğitimin pedagojik özellikleri çerçevesinde yoğun bir savaşım vermektedirler. Bu savaş ilköğretim kesiminde genelde ekonomik iken, yükseköğrenim kesiminde politik bir nitelik kazanmaktadır. Bu anlamda öğretim kurumları, özellikle okullar, her şeyi ile politik ve ekonomik yaşamın ilgi alanındadır.

Okul ve ocuk arasına giren özel giysinin anlamını Erzurum’da Öğretmenevi’nin hemen yakınındaki Atatürkevi’ni gezdiiğim zaman daha farklı yorumlama olanağı buldum. Erzurum Rus, işgalinden kurtarıldığı zaman kente giren asker (Kazım Karabekir Paşa) kimsesiz yoksul çocukların durumuna el atar, hepsi toplanır, tıraş edilir, yıkanır ve ele geçirilen en ucuz bir kumaşla bir örnek giydirilir. Askerin toplumsal boyuttaki bu anlamlı girişimi daha sonraki dönemde eğitimin ve okulun yapı ve işleyişindeki temel anlayışı algılamamı kolaylaştırmıştır.

Türkiye Eğitim Sistemi 1920’lerden başlayarak o dönemin bilimsel verilerine dayalı olarak kurulmuştur. Cumhuriyetin tüm kurumlarının kurulmasına önderlik edenler askerler olmuştur. Bir bakıma Cumhuriyeti kuranlar (Onların hepsinin ruhu şad olsun) askerdii, savaş meydanlarından gelmişlerdi; bir düzen kurmak gerektiğinde haklı olarak öncelikle en iyi bildikleri ve uyguladıkları “askeri düzen” fikrinden hareket etmiş olmaları doğaldır. Bu düşünüş ve eylem biçimi politik değildir; bunu iyi algılamak, yorumlamak gerekir.

Bu gün farklı verilere sahip olan eğitim biliminin ğrenci giysileri ile öğrenme arasındaki ilişkiye ilişkin söyleyecek çok şeyi olması gerekir. şimdi eğitim bilim uzmanlarından, araştırmacılarından, ğretmen ve eğitim yöneticileri ile denetçilerinden toplum bu görüşleri bekliyor. Uygulamaya yol gösterecek her düşünce saygıya değer.

Ancak politik olmaktan çok pedagojik olmak koşulu ile.